

УДК 378.147.091.313:7

Л.М. Ліхницька, м. Вінниця, Україна / L. Likhitskaya, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: lsporish@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МИСТЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Анотація. У статті висвітлюються результати констатувальної діагностики рівнів готовності майбутніх вчителів музики до мистецької інноваційної діяльності. Виявлено її незадовільний стан та суттєві недоліки організації даного виду підготовки. Акцентується увага на необхідності її суттєвої модернізації. Музична освіченість є важливим критерієм готовності студентів до майбутньої інноваційної діяльності. Вона знаходить відображення в наявності у студентів прагнення до глибоких знань у галузі музичного мистецтва, здатності до самостійного аналізу музичних творів, в умілій передачі емоційно-ціннісного досвіду учням, у компетентнісному керівництві формуванням в учнів навичок художнього сприйняття, естетичних почуттів, музичного смаку. Майбутній учитель музики повинен володіти високою естетичною вибірковістю, імпровізаційною культурою, професійною майстерністю, яка проявляється в умінні визначити і успішно вирішити педагогічну задачу. Так, для вчителя музики головним завданням, безсумнівно, є виховання музичної культури учнів: це пробудження у школярів інтересу до музики, систематичний розвиток сприйняття музики шляхом організації емоційно-пізнавальної діяльності, передача їм ключових знань про музику, залучення їх до музично-виконавської діяльності. Художньо-естетична вихованість – це найвища форма естетичного ставлення людини до мистецтва та дійсності. Вона є органічною єдністю розвиненої природної основи естетичного відношення і художньо-естетичної освіченості, яка проявляється в естетично-творчому ставленні до самої себе, своєї поведінки, до людей і суспільних відносин, до природи й праці. Естетична вихованість передбачає, передусім, наявність у студентів художнього смаку, естетичного ідеалу, глибокого інтересу до мистецтва, повноцінного художньо-естетичного сприйняття, художньо-образного мислення, здатності до самостійної естетичної творчості.

Ключові слова: мистецька інноваційна діяльність, учитель музики, готовність до інноваційних технологій.

Actual problems of the future teachers of music readiness to progressive methods of creative innovation teaching

Annotation. In the article the results of existent levels diagnostics of future music masters readiness for artistic innovative activity of were examined Non-compliant condition and considerable weakness were found. Modernization is worth of attention. Music education is an important criterion for students' readiness for future innovation. It is reflected in the presence of the students 'desire for deep knowledge of music, the ability to self-analyze musical works, skillfully transferring emotionally valuable experience to students in leadership development competency of students' artistic perception skills, aesthetic sense, musical taste. The future music teacher must have a high aesthetic selectivity, improvisational culture, professional skills, which manifests itself in the ability to successfully identify and solve educational problems. Therefore, for a music teacher main task, of course, is to educate the musical culture of the students, awakening students' interest in music, systematic development of music perception by means of emotional and cognitive activity, the transfer of key knowledge about music, their involvement in music and performing activities. Artistic and aesthetic education - the highest form of man's relation to art and reality. It is an organic unity of the natural basis aesthetic and artistic education, which manifests itself in the aesthetic and creative attitude towards himself, his behavior, the people and public relations, for nature and work. Aesthetic education involves the presence of the students' artistic taste, aesthetic ideal, deep interest in art, full of artistic and aesthetic perception, art and creative thinking, ability for independent aesthetic creativity.

Key words: innovative activity in area of musical art, music master, readiness to innovative technologies.

Особлива культурологічна місія серед майбутніх учителів належить учителям музики як носіям і пропагандистам кращих зразків національної культурної спадщини, які покликані не тільки зберігати й примножувати освітньо-культурні традиції України, а й бути якісно озброєними у сфері музично-педагогічного новаторства та передового міжнародного досвіду. В умовах постійних соціально-економічних, культурних, освітніх змін українська держава повинна закласти теоретичні підвалини нової школи майбутнього, де буде виховуватись та розвиватись наступна генерація юних громадян, здатних до творчих пошуків та винаходів. Розбудову школи на засадах педагогіки творчості неможливо відокремити від творчого розвитку самого вчителя. Одним із завдань педагогіки творчості є вироблення психолого-педагогічних концепцій самовдосконалення та прилучення особистості до творчого процесу особистісного саморозвитку.

Метою статті є висвітлення в науково-педагогічній літературі актуальної проблеми мистецької педагогіки – готовності майбутніх учителів музики до прогресивних методів навчання мистецькій інноваційній діяльності.

Розглядаючи мистецьку інноваційну діяльність, як найвищий ступінь педагогічної творчості майбутнього вчителя музики, яка забезпечує модернізацію різних ланок загальноосвітньої музичної освіти і сприяє розвитку сталого інтересу до опанування й впровадження в музично-педагогічну практику новітніх наукомістких й інформаційно-педагогічних технологій, ми звертаємо увагу на вагомість цієї проблеми в системі сучасної фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Оновлення національної традиційної системи музично-педагогічної освіти полягає, перш за все, у формуванні різнобічно розвиненої особистості майбутнього вчителя музики, здатного не тільки демонструвати свої

педагогічні здібності, а й презентувати прогресивний стиль педагогічного керівництва найвищого рівня.

Ця думка підтверджується пакетом останніх освітніх документів, в яких зазначається, що життя в умовах сучасного стрімкого науково-технічного прогресу і масштабної інформативності вимагає радикальної модернізації освіти на всіх її щаблях. Зокрема в «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» зазначається, що: «Освіта і наука є найголовнішими умовами утвердження України на світовому ринку високих технологій», а система освіти має забезпечувати «формування у дітей і молоді цілісної наукової картини світу і сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного наукового пізнання» [4, с. 2-4].

Враховуючи гостру потребу суспільства у високоосвічених, науковоозброєних педагогічних кадрах, які здатні забезпечити прогресивне зростання освітньої галузі й виховання у молодого покоління активної життєтворчої мотивації навчання, а також відповідно до сучасних європейських вимог та на підставі результатів теоретичного аналізу літератури з проблеми дослідження, нами була визначена структура означеного феномена, що складається з таких компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного.

Взаємопов'язаний інтегрований комплекс вищезазначених структурних компонентів об'єднує в собі всі напрямки традиційних академічних знань підготовки майбутнього учителя музики до практичної діяльності, на основі яких базується розвиток оригінально-новаторських, творчо-імпровізаційних здібностей та здійснюється формування учителів мистецьких дисциплін нової формації. Синтезуючою зв'язуючою комплексу структурних компонентів цього напрямку підготовки є стимуляція розвитку креативних здібностей студентів-музикантів, актуалізація їх новаторських ідей у галузі музичної педагогіки.

Діагностуючи триєдиний комплекс структурних компонентів (з критеріями і показниками) та існуючих рівнів готовності майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності було визначено, що *мотиваційний компонент*, в основі якого покладений орієнтаційно- фаховий критерій вимірювався такими показниками: 1. Наявністю пізнавального інтересу до інноваційно-педагогічних технологій в музичному мистецтві як засобу фахового самовдосконалення. 2. Мірою мотиваційної цілеспрямованості до впровадження в музично-педагогічну практику ефективних технологій мистецької інноваційної діяльності. 3. Ступенем прагнення студентів до інноваційного проектування музичної діяльності з метою стимуляції їх творчої активності.

Поняття мотивація розглядалось нами як сукупність стимулів (мотивів, потреб, ситуативних вчинків тощо), які, включаючи в роботу активність особистості, спонукають її до конкретних видів

діяльності або поведінки. У психології інтерес до змісту й процесу діяльності певного суб'єкта навчання (відносно нашої проблеми – інтерес майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності) розглядається як притаманний їй пізнавальний мотив (стійке особистісне утворення, яке може проявляється у різних обставинах і відрізняється інтенсивністю або пасивністю). У різних видах музичної діяльності важливу роль відіграють ситуативні факторів (вплив різних людей: викладачів-музикантів різних професій; попередній фаховий досвід; специфіка самої діяльності майбутнього вчителя музики й різних ситуацій (навчальних, концертних, практичної роботи в школі); особливості ансамблевого виконання тощо). На думку С. Занюка рівень актуальності та інтенсивності мотивації залежить від ситуативних її детермінант, тобто визначальної причинності, що зумовлює стимуляцію певних дій особистості. «Отже, мотивація, продовжує автор, – це один із найважливіших факторів (поряд зі здібностями, знаннями, навичками), який забезпечує успіх у діяльності» [2, с. 9].

Важливими мотивами для студентів-музикантів педагогічного профілю є висока результативність мотивації, що розглядається як чинник професійного успіху, за рахунок модернізації навчального процесу, оновлення його високоефективними інноваційними технологіями. Загальновідомо, що високомотивовані студенти-музиканти досягають значно більших результатів у навчальній діяльності, оскільки їх спонукає прагнення самостверджуватись та бажання самореалізувати свої здібності. Такі студенти багато працюють, мобілізують свою енергію для досягнення найближчих і перспективних цілей.

Когнітивний компонент, в основі якого був покладений інноваційно-пізнавальний критерій, вимірювався такими показниками: 1. Рівень майбутнього учителя музики у сфері мистецьких інноваційних технологій. 2. Ступінь особистої потреби у систематичному опануванні мистецькими інноваційними методами і формами музичної освіти та орієнтації в актуальних наукових музично-педагогічних проблемах. 3. Міра використання набутого мистецько-інноваційного досвіду у різних формах музично-педагогічної діяльності.

Включаючи в структуру готовності майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності когнітивний компонент ми виходили з етимології самого поняття «когнітивний», що походить від лат. *cognition* - знання, пізнання. Тобто нас цікавив рівень накопичених знань музично- педагогічного новаторства і передового досвіду студентів вузів музично-педагогічного профілю, обізнаність їх у сфері інноваційних форм і методів музичної освіти, інформованість і орієнтація у наукових проблемах даного напрямку, оволодіння знаннями психолого-педагогічних закономірностей індивідуального музично-творчого розвитку школярів, опанування

теорією і практикою інноваційної педагогічної діяльності.

Як відомо поняття «когнітивний» тісно пов'язане з когнітивною психологією – науковою галуззю, що досліджує всі психічні процеси, які опосередковані пізнавальними (когнітивними) факторами. Дослідники когнітивної психології експериментували в різних напрямках: у рамках культурно-історичної концепції розвитку вищих психічних функцій Л. Виготський досліджував проблеми суспільно-історичної детермінації психіки людини; діяльнісному підходу дослідження свідомості й психіки присвячені роботи О. Леонт'єва, О. Лурія та інших; засновник Женевської школи генетичної психології швейцарський психолог Ж. Піаже, відкрив ряд особливостей дитячих уявлень про оточуючий світ, в основі якої лежить певна розумова позиція дитини (егоцентризм) та багато інших досліджень. Основним методом когнітивної психології був визначений інформаційний підхід, в рамках якого нами розроблялись моделі й мікроструктури: сприймання й розуміння змісту технологій, розпізнавання музичних образів, увага, пам'ять, уява, мова, психологія розвитку, мислення, інтелектуальні здібності [2].

Операційний компонент допомагав визначати процесуально-виконавський рівень умінь диференціації досвіду мистецько-педагогічних інновацій відповідно до можливостей контингенту певного класу з метою формування в учнів засобами музичного мистецтва ціннісних художніх орієнтацій. В основі цього компоненту був покладений мистецько-діяльнісний критерій, якій вимірювався такими показниками: 1. Наявність критичного ставлення до використання в практиці мистецько-педагогічних інновацій. 2. Здатність до творчої модифікації мистецько-педагогічного новаторства відповідно до контингенту школярів. 3. Схильність до творчо-імпрровізаційних винаходів (завдань, ігор, виховних заходів) і впровадження власних новаторських засобів на уроках музики.

Операційний компонент включав також уміння музично-пізнавальної діяльності перцептивного розрізнення музичних звучань як символів певних національних й історичних культур (О. Рудницька), аналізу та розуміння об'єктивного музичного тексту (В. Медушевський), його порівняння із різними явищами художньої культури та особистим досвідом студента, уміння оцінювати музичні твори з їх художньо-естетичної вартості; вміти використовувати набуті знання на практиці; здатність упроваджувати у власну педагогічну діяльність новаторські засоби; схильність на новому рівні спілкуватися із школярами різного віку та розвивати їх комунікативно-мистецькі навички; оригінальність творчо-імпрровізаційної мистецької діяльності; здатність до новаторських пошуків у організації різних видів діяльності на уроках музики: співу, гри на дитячих шумових та музичних інструментах, музично-сценічній імпрровізації,

дидактичних іграх, винаходів нових виховних і музично-творчих завдань тощо.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дав змогу зробити висновок про недостатню її роздробленість у галузі мистецької освіти. Попереднє тестування студентів-музикантів та аналіз педагогічного досвіду виявив багато недоліків і труднощів різного характеру (неготовність студентів-музикантів до мистецької інноваційного навчання - наслідок різнорівневої базової освіти - музична студія, музична школа, педагогічне училище, музичне училище тощо); недосконалість існуючої системи інноваційної підготовки майбутніх учителів музики та застарілі методи передачі новаторського досвіду студентській молоді; певний контингент викладачів, що не готовий до такого типу сучасного використання новаторських технологій у навчально-виховному процесі тощо.

Результати діагностики існуючих рівнів готовності майбутніх вчителів музики до мистецької інноваційної діяльності за вищезазначеною компонентною структурою дав змогу визначити такі рівні готовності означеного феномену: I-й – інертно-перцептивний (низький); II-й – репродуктивно-діяльнісний (середній); III-й – творчорационалізаторський (достатній); IV-й – інноваційно-фаховий (високий). У процесі констатувального експерименту було з'ясоване таке відсоткове співвідношення вищезазначених рівнів готовності майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності: I-й низький рівень мали 49,2% студентів-музикантів, II-й середній рівень – 26,6%, III-й достатній рівень – 13,1%, IV-й високий рівень всього 10,1% студентів.

Таким чином можна зробити висновок, що стан готовності майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності є вкрай незадовільним, що гальмує сприйняття й усвідомлення змісту великої насиченості інформаційних повідомлень різних джерел; не відповідає вимогам і стандартам європейського рівня освіти та виконанню вітчизняних нормативних документів. Це вимагає термінового реформування змісту загальної фахової підготовки майбутнього учителя музики щодо практичної роботи в загальноосвітній школі відповідно до сучасних кваліфікацій вищої педагогічної освіти мистецького напрямку і приведення її до належної якості.

Розробка варіативно-рухливої моделі мистецької інноваційної діяльності (ГМІД) майбутнього вчителя музики та її поетапної методики опанування в умовах вищих закладів освіти допоможе визначити основні методи й шляхи реалізації всього комплексу підготовки як академічних так і інноваційно-технологічних знань студента-музиканта. Модернізація освітньої системи України зумовлена прогресивними тенденціями глобалізації європейського та світового освітнього простору, з урахуванням національних культурно-історичних

традицій та етнопедагогіки. Головну роль у цих перетвореннях має виконувати школа, яка має сформувати генерацію нових педагогічних кадрів, за рахунок упровадження в освітньо-інтеграційний процес європейських освітніх стандартів та

підвищення інтелектуального, науково-освітнього рівня майбутніх випускників, забезпечення їх сучасними більш ефективними інноваційними та інформаційними технологіями навчання підростаючого покоління.

Література:

1. Дичківська М. / Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник /1. М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Заток С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / Сергій Степанович Заток. - К.: Либідь, 2002.-304 с.
3. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навчальний посібник / О. А. Біда, О. В. Кравчук, Г. І. Коберник та ін. - Умань : РВЦ «Софія» – 2007. – 212 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті //Газета «Освіта», 2001. – № 38-39. – С. 3-4.
5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. - К.: Видавничий центр «Просвіта», «Книга Пам'яті України», 2000. – 368 с.
6. Степко М. Ф. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес /М. Ф. Степко Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков //Газета «Освіта», 25 серпня-1 вересня, 2004. – С. 12-17.

УДК 378.015.31

М.О. Лукацька, м. Вінниця, Україна / M. Lukatska, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: masha.lukatskaya@gmail.com

ПОТРЕБА У САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті представлений аналіз різних наукових підходів щодо визначення самоактуалізації як передумови професійно-творчої активності особистості. За концепцією А.Маслоу, самоактуалізація виступає ціллю життя людини і визначається як повний розвиток та застосування власних талантів і здібностей. Точка зору А.Маслоу була підкріплена дослідженнями Ф.Фрийдлендера, котрий стверджував, що для особистості вагомим фактором у самоактуалізації виступають різні обставини життя та життєві цінності. І.Мартинюк визначав самоактуалізацію особистості як складний феномен людського буття, що виступає водночас ціллю, засобом, а також процесом здійснення цілі і його результатом. Вона охоплює весь шлях внутрішньої індивідуальної мети. Також у статті наведені особистісні якості, що відрізняють людину, яка прагне до самоактуалізації. Зазначається, що особистість, яка реалізує себе у значній мірі, набуває самосвідомості, певних психологічних якостей, емоційно-вольову зрілість. Інтелектуальні, творчі, професійні якості особистості мають своє виявлення у великій мірі, що сприяє вдосконаленню саме життєвої компетенції.

Ключові слова: самоактуалізація, професійно-творча активність, особистість, розвиток.

The need for self-actualization as the precondition of professionally-creative activity of a person

Annotation. The article gives the analysis of different approaches to the phenomenon of self-actualization as the precondition of professionally-creative activity of a person. According to Abraham Maslow, self-actualization performs as the aim of life and can be defined as the entire development, along with the performance of all the talents and skills of the personality. Maslow's point of view was corroborated by the researches of Friedlender, who allowed that different obstacles of living and values of life are the weighty factors of self-actualization. I.Martyniuk defined self-actualization of a person as the complicated phenomenon of a human being, which can be a target, a means and also a process of the realization of this target, and its result. It comprises the whole way of the inner objective.

There are also personal qualities, mentioned in the article, which distinguish the person, who strives for self-actualization. It is noted in the article, that the personality, who realizes itself in a significant degree, gains the consciousness, certain psychological qualities, emotional and volitional maturity. Intellectual, creative, professional qualities of a person have their detection in a great measure, which leads to the improvement of the living competence. It also leads to the improvement of a person's professional skills, to the performance of creativity in this process, and leads to receiving not only social benefit, but also personal pleasure. The problem of self-realization isn't new, but it remains very topical nowadays.

Key words: self-actualization, professionally-creative activity, personality, development.

Постановка проблеми. В останні десятиліття особливої актуальності у психолого-педагогічній науці набула проблема самоактуалізації особистості як у житті так і у професійній діяльності. Все більше уваги цій проблемі приділяють філософи, вчені, педагоги.

Сучасне суспільство перебуває у пошуку нових шляхів досягнення життєвого благополуччя, забезпечення цілісного самовираження кожного індивіда та як наслідок, процвітання держави в цілому. Важливе місце у процесі соціально-економічного розвитку